

باسمه تعالی

راهکارهای ترویج الگوهای معنوی نسبت به کودکان جامعه اسلامی

اساتید راهنما:

جناب دکتر علیرضا حیدری نسب
سرکار خانم ام البنین کوهستانی

نویسندگان:

فاطمه الله دادی
فاطمه مقمی
فهیمة شرفی
ناهید شاهوزهی

چکیده

یکی از ویژگی های انسان، فضیلت خواهی و کمال گرایی اوست و هر گاه فضیلت و کمال را در شخصیت های برجسته و شایسته می بیند، در پس الگوگیری از آن ها برمی آید. به همین دلیل یکی از روش های مؤثر در تربیت کودکان روش الگویی می باشد. با وجود تهاجمات فرهنگی غیراسلامی و ترویج الگوهای غیردینی برای فرزندان نسل جدید و استقبال از الگوهای غیر اسلامی لازم است تا با معرفی الگوی معنوی و دینی و ترویج زیبای ها و فضایل آن ها کودکان را از همان کودکی که دوران تربیت پذیری و نهادینه شدن الگوهاست، با محبت و عشق آن ها آشنا سازیم، تا با الگوپذیری از آن ها مسیر سعادت را طی کنند. پیروی از الگوهای معنوی همواره مطرح بوده و در قرآن کریم خداوند متعال سفارش های بسیاری به پیروی از آن ها به ویژه انبیا و اولیاء الهی به عنوان شایسته ترین اسوه ها داشته است.

در این تحقیق سعی شده تا نقش سه نهاد مهم تربیتی خانواده، جامعه اجتماعی و رسانه و جایگاه مهم آن ها در تربیت را بررسی شود و در هریک از نهادها راهکارهایی را در جهت الگوگیری کودکان از الگوهای معنوی که توسط این سه نهاد می تواند صورت گیرد، معرفی شود. این پژوهش با پردازش اطلاعات به صورت توصیفی تحلیلی انجام گرفته است.

کلیدواژه ها: الگوهای معنوی _ تربیت دینی _ کودکان

مقدمه

روش الگویی در تربیت انسان یکی از بهترین و مؤثرترین روش هاست؛ زیرا یکی از ویژگی های انسان، فضیلت خواهی و کمال گرایی اوست. از این رو هر گاه فضیلت و کمال را در الگوهایی مانند شخصیت های دینی، سیاسی، معنوی و ... می بیند، در پی الگو گیری از آن ها برمی آید. به همین دلیل یکی از روش های مؤثر در تعلیم و تربیت کودکان، روش الگویی است. در دنیای کنونی که دشمنان اسلام به دنبال تغییر ارزش های دینی و معنوی و ترویج الگوهای غیر اسلامی نسبت به نسل جدید هستند، ضروری است تا با معرفی الگوهای معنوی و ترویج زیبایی ها و فضیلت های آن ها فرزندان را با محبت آن ها آشنا کنیم تا با الگوپذیری از اسوه های دینی مسیر سعادت و تربیت را به خوبی طی کند.

هدف از این تحقیق معرفی راهکارهای ترویج و شناخت الگوهای معنوی و دینی به ویژه پیامبران و امامان معصوم به کودکان می باشد تا با شناخت شایسته ترین اسوه های معنوی محبت آن ها در دل ها نقش ببندد و سبب الگوگیری در تربیت عملی و رفتاری کودکان شود. مسئله پیروی از الگوهای معنوی به ویژه الگوهای اسلامی و دینی از صدر اسلام مطرح بوده است و قرآن کریم هم در آیات مختلف به مسئله پیروی از اسوه ها و الگوهای شایسته مانند انبیاء و اولیای بارها اشاره کرده است و کتاب ها و پژوهش های بسیار در این زمینه نوشته شده است که هر کدام به گونه ای به مسئله الگوگیری در تربیت اشاره کرده اند اما این پژوهش به طور خاص به معرفی راهکارهای پیروی از الگوهای معنوی در تربیت کودکان می پردازد. با بررسی نهاد خانواده نقش والدین به عنوان اولین و مهم ترین الگوهای عملی و تربیتی و راهکارهایی برای معرفی الگوهای معنوی اشاره می شود و در جامعه به نقش محیط های مذهبی، مدرسه و همگان در معرفی الگوهای معنوی می پردازیم و در انتها به نقش رسانه به عنوان مهم ترین وسیله ارتباطی و تربیتی برای کودکان اشاره کرده و راهکارهایی که رسانه برای معرفی الگوهای معنوی می تواند تدبیر کند، خواهیم پرداخت.

این پژوهش به صورت کتابخانه ای انجام گرفته است. مسئله مورد توجه این است که چه راهکارهایی در ترویج الگوهای معنوی نسبت به کودکان جامعه اسلامی وجود دارد؟

الف – مفهوم شناسی

قبل از پرداخت به مطالب اصلی مقاله ابتدا با مفهوم لغوی و اصطلاحی چند واژه کلیدی در مقاله پرداخته خواهد شد.

۱) الگوهای معنوی

برای روشن شدن مفهوم الگوهای معنوی در ابتدا باید معنای لغوی و اصطلاحی الگو و معنوی به صورت جداگانه بیان شود.

اول) الگو

معنای لغوی و اصطلاحی الگو به شرح زیر است.

یکم) الگو در لغت

الگو در لغت به معنای طرح، سرمشق، نمونه، مثال، مدل و ... آماده است.^۱

دوم) الگو در اصطلاح

در اصطلاح و در علوم گوناگون به معنای متفاوت و البته نزدیک بهم آمده است. از الگو در عربی به معنای «اسوه» و «قدوه» تعبیر می شود. از این رو برای بررسی مفهوم الگو در متون دینی، باید از این دو واژه بهره گرفت. اسوه و اسوه از ریشه آسا (أ س و) است که در حالت اسمی به معنی قدوه و الگو و در حالت مصدری به معنی حالت پیروی کردن آمده است.^۲ مفردات راغب اسوه را حالتی می داند به انسان به هنگام پیروی از غیر پیدا می کند.^۳

دوم) معنوی

معنای لغوی و اصطلاحی معنوی به شرح زیر می باشد.

^۱ . حسینی نصب، فرهنگ واژه ها، ص ۶۳۲.

^۲ . معجم مقاییس اللغة، ج ۱، ص ۱۰۵، واژه اسوه؛ ابن منظور، لسان العرب، ج ۱، ص ۱۴۷.

^۳ . راغب اصفهانی، المفردات فی غریب القرآن، واژه اسوه، ص ۱۵۷.

یکم) معنوی در لغت

معنوی در مقابل لفظی است و در معنی روحانی و در مقابل مادی و باطنی در مقابل ظاهری هم بکار می رود. معنویت می تواند امری قدسی یا عینی، ارزش اخلاقی، دین، عرفان و ... هر نوع معنا بخشی به زندگی را در برگیرد.

دوم) معنوی در اصطلاح

معنوی و معنویت به هر آنچه که شامل یا مربوط به معنای روح می باشد، گفته می شود و مقابل ظاهر و مادی است. معنویت یعنی وجود معنا و آنچه مادی نباشد را معنوی گویند. از دین به معنویت استعاره می شود^۱.

بنابراین مفهوم الگوی معنوی همان نمونه روحانی و ملکوتی از هر چیز یا هر کس می باشد.

۲) تربیت دینی

اکنون مفهوم لغوی و اصطلاحی تربیت دینی بیان خواهد شد.

اول) تربیت

در این قسمت به بیان مفهوم لغوی و اصطلاحی تربیت پرداخته خواهد شد.

یکم) تربیت در لغت

تربیت از ماده (ر ب و)، در لغت به معنای در لغت به معنای افزودن، رشد و نمو کردن آمده است.

دوم) تربیت در اصطلاح

در اصطلاح تربیت عبارت است از هر گونه فعالیتی که معلمان، والدین یا هر شخصی به منظور اثر گذاری بر شناخت، نگرش، اخلاق و رفتار فردی دیگر بر اساس اهداف از پیش معین انجام می دهد^۱.

^۱ . دهخدا، لغت نامه دهخدا، ج ۲۳، ص ۳۱۵.

نتیجه گیری

اهم یافته های پژوهش حاضر به شرح زیر است.

الف) مهم ترین راهکارهای ترویج الگوهای معنوی در خانواده عبارتند از:

۱) معرفی الگوهای معنوی و بیان فضایل و زیبایی های آن ها: خانواده برای تربیت درست و الگوگیری صحیح کودکان باید به بیان هرچه پررنگ تر فضایل و زیبایی های الگوهای معنوی بپردازد.

۲) الگوی عملی و رفتاری بودن والدین در پیروی از الگوهای معنوی: والدین و اعضای خانواده باید خود محب و شیفته و پیرو الگوهای معنوی باشند، تا زمینه الگوپذیری کودکان را فراهم کنند.

۳) تعظیم و تکریم الگوهای معنوی: خانواده با بردن کودکان به زیارت قبور صالحان و انبیاء و ائمه اطهار سبب افزایش محبت آنان به الگوهای معنوی می شوند.

ب) مهم ترین راهکارهای ترویج الگوهای معنوی در جامعه عبارتند از:

۱) معرفی فضایل و سبک زندگی الگوهای معنوی و تکریم آن ها در مدرسه: معلمان و مربیان در عمل و رفتار خود عشق و محبت و اراده خود را نشان داده و با روش های مختلف به جذب کودکان بپردازند.

۲) ارتباط با محیط های مذهبی: با حضور در محافل و مکان مذهبی مانند مساجد و حرم های مقدس گرایش های دینی و مذهبی کودکان را افزایش داده و زمینه الگوپذیری آن ها را فراهم سازیم.

۳) ارتباط با همسالان و دوستان مذهبی و ولایتمدار: انتخاب دوستان و همسالان مذهبی که محبت و عشق اولیاء الهی در خانواده آن ها وجود دارد، به ترویج الگوپذیری کودکان از الگوهای معنوی کمک می کند.

ج) مهم ترین راهکارهای ترویج الگوهای معنوی در رسانه های ارتباطی عبارتند از:

۱) بیان فضایل و زیبایی های الگوهای معنوی: رسانه از مهم ترین ابزار تأثیر گذار بر افراد جامعه می باد، پس با بیان زیبایی ها و فضایل الگوهای معنوی می تواند هر چه بیشتر به ترویج آن ها بپردازد.

۲) تکریم و بزرگداشت مراسم عزاداری و موالید الگوهای معنوی: زمانی که مراسم عزاداری و ولادت های الگوهای معنوی هر چه بهتر و با شکوه تر از رسانه ارتباطی به نمایش گذاشته شود، ناخودآگاه سبب ترویج آن الگوها در جامعه می شود.

۳) معرفی سبک و سیره زندگی نیکو و کریمانه الگوهای معنوی: هر چه افراد با سبک ها و شیوه های زندگی الگوهای معنوی آشنایی بیشتری پیدا کنند، به تدریج آن ها را الگوی اصلی سبک زندگی خود قرار می دهند.

منابع

*قرآن کریم

*نهج البلاغه

منابع فارسی:

۱. ابرتی، حسین، زیارت کلیت محبت، مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۹۱ش.
۲. ازغدی، رحیم، دنیای مدرن آب و یا سراب، نشریه ایران، ۱۳۸۳ش.
۳. آذربایجانی، مسعود، آزمون جهت گیری و مذهبی، تهران: مشکور، ۱۳۶۷ش.
۴. اسحاقی، حسین، سلوک علوی، تهران: انتشارات بوستان، چاپ سوم، ۱۳۸۷ش.
۵. باهنر، ناصر، دین و رسانه، بی جا، ۱۳۹۶ش.
۶. بهرامی، حسین، جوانان و انتخاب دوست، تهران: انتشارات هنر سبز، ۱۳۸۵ش.
۷. جعفری، یعقوب، بزرگداشت اولیای خدا، تهران: ایرانسال، ۱۳۸۶ش.
۸. حسینی نصب، سید داوود، فرهنگ واژه ها، بی جا، بی تا.
۹. خالمی، فاطمه، نتیجه و تاثیر آموزش و پرورش بر تحقق سبک زندگی اسلامی، قم: انتشارات صدرا، ۱۳۹۱ش.
۱۰. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، تهران: چاپخانه بانک ملی، ۱۳۱۹ش.
۱۱. سلاملو، نعیمه، نسل نور، انتشارات تلاوت آرامش، چاپ چهارم، ۱۳۸۹ش.
۱۲. سمهودی، علی بن عبدالله، الوفاء: ترجمه مختصری از کتاب وفاء الوفا، تهران: تیهو، چاپ اول، ۱۳۸۲ش.
۱۳. فاضل قانع، حمید، سبک زندگی اسلامی براساس آموزه های اسلامی، قم: مرکز پژوهش ها، ۱۳۹۲ش.
۱۴. لنگرودی، محمدجعفر، مبسوط در ترمینولوژی حقوق، نشر گنج دانش، چاپ دوم، ۱۳۸۱ش.
۱۵. مرعشی، سیدعلی، بهداشت روانی و نقش دین، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۸۷ش.
۱۶. محدثی، جواد، تربیت دینی فرزندان، مشهد: نشر رضوی، ۱۳۸۱ش.
۱۷. مطهری، مرتضی، اصول تربیت در دوران کودکی، تهران: صدرا، ۱۳۶۸ش.
۱۸. نائینی، علی محمدی، اصول و مبانی جنگ نرم، تهران: ساقی، ۱۳۹۱ش.

منابع عربی:

۱۹. ابن فارس، احمد بن فارس، معجم مقاییس اللغة، ج ۴، قم: مکتب الاعلام الاسلامی، چاپ اول، ۱۴۰۴ق.
۲۰. ابن منظور، محمد ابن مکر، لسان العرب، بیروت: دارالصاد، چاپ اول ۱۳۷۵ق.
۲۱. ثقفی تهرانی، محمد، روان جاوید در تفسیر قرآن مجید، تهران: انتشارات برهان، ۱۳۸۳ق.
۲۲. خزاز قمی، ابوالقاسم علی بن محمد، کفایه الاثر فی النصوص علی الاثمه الاثنی عشر، قم: بیدار، ۱۴۰۱ق.
۲۳. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات راغب، مترجم: حسین خداپرست، نوید اسلام، ۱۳۹۲ش.
۲۴. ری شهری، محمد، میزان الحکمه، قم: دارالحديث، ۱۳۷۵ش.
۲۵. سیوطی، عبدالرحمان، الدر المنثور فی التفسیر بالمأثور، ناشر: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، چاپ اول، ۱۳۹۱ش.
۲۶. طوسی، محمد بن حسن، الأمالی للطوسی، انتشارات دارالثقافه، ۱۴۱۴ق.
۲۷. طیب، عبدالحسین، اطبیب البیان فی تفسیر القرآن، چاپ دوم، تهران: انتشارات اسلام، ۱۳۷۸ش.
۲۸. فیض کاشانی، محسن، المحجّه البیضاء، تهران: انتشارات فرهوش، چاپ اول، ۱۳۹۶ش.
۲۹. کلینی، محمد، اصول الکافی، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۵۰ش.
۳۰. متقی، علی بن حسام الدین، کنز العمال فی سنن الاقوال و الافعال، بیروت: موسسه الرساله، ۱۴۱۳ق.
۳۱. مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، ج ۱۵، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۱۰۳ق.
۳۲. معتزلی، ابن ابی الحدید، شرح نهج البلاغه، ج ۶، بی نا، ۶۴۴ق.
۳۳. موسوی اصفهانی، محمدتقی، مکیال المکارم، تهران: نشر ایران، ۱۳۹۸ش.
۳۴. هیثمی، نورالدین علی بن ابی بکر، مجمع الزوائد و منبع الفوائد، بیروت: دارالکتب العلمیه، ۱۴۰۶ق.

۳۵. پاک نیا، عبدالکریم، مقاله دوستی و محبت اهل بیت از دیدگاه امام علی (علیه السلام)، مجله مبلغان، شماره ۲۳، آذر ۱۳۸۰ ش.
۳۶. راسخون، مقاله چگونه فرزندان خود را مذهبی کنم؟، بی جا، بی تا.
۳۷. ظاهری، فاطمه، مقاله روش های رفتاری آشنا سازی کودکان با اهل بیت (علیهم السلام)، مجله شمیم یاس، شماره ۴۳، مهر ۱۳۸۵ ش.
۳۸. قطب، محمد، مقاله جامعه اسلامی چگونه جامعه ای است.
۳۹. شبکه اطلاع رسانی راه دانا، هفت دلیل برگزاری روضه های خانگی، ۹۸/۳/۳۰.
۴۰. پیام رسان ایتا، کانال تربیتی یک مربی.